

Emparaular [Lab., no Belv.]; en un romanç bilin-güe, que probablement és ja Ss. XVI-XVII: «un coronel y un jovencito encarecen su belleza, uno responde: --- avuy l'han emparaulada ---», MilàF (*Romillo*, 444); «feya una temporada que estàvem emparaulats ab la Roseton», EmVilanova, *Mondègs*, 11; «de la boda emparaulada depèn la pau de les dues famílies, ma dita, ton benestar ---», Vidal Val. (*Ros. d'estiu*, 310); «l'agutzil s'esqueya a la plaça emparaulant companys per a la manilla del vespre», Pons Mass. (*Trascant p. l. S.*, 36). Evitar el castellanisme *aparaular*. *Emparaulament*. *Emparaulador*. *Desemparaular*.

Parlar. Del ll. vg. PARABOLARI, pròpiament 'fer comparances', 'recórrer a moltes frases', 'contar historietes, similituds': creació del ll. vg. tardà, com a derivat no grec, sinó ja purament llatí (però documentat ja en tres o quatre autors cristians de c. als Ss. v-vi, i ja amb algun cas en la Bíblia vulgar Itala, S. II d. C., vegeu KSittle, *ALLG* vi, 440). En el cas del verb, junt amb l'element cristià i catequístic, degué ajudar el factor més laic, que posà de relleu en una important nota Luc. Havet (*MSLP* vi, 240-5; *Rom.* xxxii, 285): el pas de la idea de 'contar històries' a 'xerrar', 'garlar', 'enraonar amicalment', que s'ha repetit tan sovint en llengües diverses, com cat. *enraonar*, fr. *causer*, anglès *to tell* ('contar, narrar' > 'dir qualsevol cosa') (mentre que no crec que s'hagi partit de la idea d'"història imaginativa", entre altres raons perquè és certament falsa l'etimologia *μῦθος* > *MUTTUS* 'mot', paral·lelisme en que es basava Havet).

Es tracta, doncs, d'un canal semàntic una mica diferent; i en tot cas aquest canal, més sobreabundant, ens fa entendre com és que, en el verb *parlar*, el resultat ha estat d'una importància més cabdal, en romànic, per a l'expressió de les grans idees mares de l'idioma, fins a substituir, en la major part de la Romània, els mots llatins de sempre: *loqui, fari, fabulari*; i com és que en el substantiu *paraula* trobem, encara en els orígens literaris, significats molt pròxims als etimològics i catequístics llatins, mentre que en el verb *parlar* el caràcter merament humà, i laic, del mot és ja l'únic en què ens apareix des de l'alba de les llengües literàries. El mot llatí antic *FABULARI* aquí no ha restat més que en el cast. *hablar*, i gall.-port. *falar*. En canvi, igual que en català: oc. *parlar*, fr. *parler*, it. *parlare*; en fi sard *faeddare* derivat de *FABELLA*, roms. *vorbì* derivat de *vorbä*.

En la posició, fortament dèbil i pretònica, en què el nexse -ABOL- es trobava en la major part de les formes del verb, i en tots els seus nombrosos derivats, la -B- (ll. vg. *b/v*) ja a penes es devia sentir en cap moment de la història del llatí vulgar; i això féu que, havent-se pronunciat *PARAULARE*, la vocal de la síl·laba interna s'afeblí radicalment, i molt aviat, pertot; i, obeint a la llei de les àtones medials no protegides per un consonantisme complicat, es vagi sincopar ben d'hora: *parolare* > *parlare, paroler* > fr. *parler*. I tampoc el cat. ni l'occità no se n'eximiren.

La síncope donà lloc a una alternança. En la fase arcaica, i en rigorós acord amb la fonètica històrica,

essent *PARÁUL-* amb vocalisme medial accentuat en les formes del present, el francès dels segles literaris inicials, manté encara l'alternança, amb la *o* conservada: *je paról, tu paróles, il paróle!*, 3 plur. *il parólent*, i només *nos parlóns, vos parléz, je parlai, parleie, parlasse* etc. Paral·lelament es mantingué amb tal alternança en cat. i oc. arcaics: *jo paraule, tu paraules, ell paraula, ells paraulen, paraula tu!*, *que ell paraule*; i, en canvi, *nós parlam, que vós parlets, parlats!*, *parlaren, parlava, parlant* etc. Formes del tipus *jo paraule* es troben encara, en català arcaic, per exemple en Llull (*Obr. Rim.*, 636, que *AlcM* qualifica amb extravagant error de «provençalismes»). En totes les llengües germanes, aviat l'analogia elimina aqueix gran arcaisme (ja fr. ant. i oc. ant. *parle, it. parlo*), i en català (on la literatura en romanç comença 300 anys més tard que a França), ja llavors intervenia l'analogia nivelladora i sorgien pertot les formes regularitzades *jo parle, parla tu*; i fins i tot s'hi troba alguna mostra d'intent nivellador en sentit contrari (com *paraular* infinitiu).

Les dades catalanes més antigues contenen les formes de conjugació fonèticament regular: «si pot *parlar*», doc. de 1178, del Segre mitjà (a Alentorn, MiretS, *El més antic text lit. cat.*, p. 21); «si om *parlave* tan gint co un àngel o co-l pus sapi om del món --- mas caritat no avic en él, no li tenrie prod», *Hom.*, 1v5; «forçad e irad preg<u>é a 'N G. de Peral(a)va que si él la orde --- i tolie, qe-m leissàs morir no m'ere bel ni bo: que él a qual gi(s)sa podie, qe-m trasqués de aquel trebal; e él *parlà* ab éls, que si arar me-n volia --- que fer o pogés ---», doc. Conca de Tremp, a. 1242; «al vespre tornà-i En G. Clerg<u>e, per escoltar --- e 'costà-s'i per tal manera que-ls ozí fer --- e-ls ozí *parlar* e penre (?) e pixar ---», Alt Cardener, a. 1250; «ha atorgad lo feit axí com aviem *parlad*, ab que vós li pag<u>ez primerament lo deute que éla ha feit enguan», carta del Segre mitjà al bisbe d'Urgell, c. 1260 (PPujol, *DocVgUrg.*, 8.27, 15.85, 21.4); «faem demanar los adalils --- e *parlam* ab éls a una part, e no-y ac sinó Nós e éls, e dixem-los ---», p. 138, § 98 (*Cròn.* de Jaume I, Ag.); «ajustaren-se --- -ls Rics hòmens e dixeren que volien *parlar* ab Nós» (ib.); «per quant vós sou desigual cavalier e per més propi *parlar*, traydor, falsificat en armes ---», JoMartorell (Ag., § 69, I, 227).

Totes les formes citades fins aquí són artizotòniques. Però ja s'hi generalitzen les formes regulars de radical en *parl-*: «no venga sobre mercat que altre corrater *parles*», ross. (*RLR* v, 82); «lo pretor dix --- —Qui és que no sàpia que Crist vos aya ense<n>ya da la art de fer encantaments! — E Sent Tiburci dix-li: —Ca<l>la! No *parles*, home no-fizel, cor no est digne que tan sant nom tu anomens!», *VidesR*, 44r2.

La cronologia d'aquest procés d'analogia verbal no difereix de la francesa (on ja hi ha molts exs. de *il parle* en l'èpica i el roman del S. XII-XIII); ni de l'occitana, on encara es troba alguna vegada el present *paraula* fins bastant avançat el S. XIII, i en veig un cas en *Flamenca* (rimant amb el substantiu): «e pos en sò es tan sotils / que, vezén totz, am vós *paraula*, / quez hom